

RIIGIKOHUS

DISTISPLINAARKOLLEGIUM

OTSUS

Distsiplinaarasja number	9-13/19-2
Otsuse kuupäev	21. mai 2019. a
Kohtukoosseis	Eesistuja Tambet Tampuu, liikmed Piret Mõistlik, Tiina Pappel, Jüri Põld ja Malle Seppik
Kohtuasi	A Maakohtu kohtuniku X distsiplinaarasi
Distsiplinaarmenetluse algataja	Tartu Ringkonnakohtu esimees Kersti Kerstna-Vaks
Asja läbivaatamise kuupäev	18. märts 2019. a
Istungil osalenud isikud	Tartu Ringkonnakohtu esimees Kersti Kerstna-Vaks

RESOLUTSIOON

1. Mõista A Maakohtu kohtunik X distsiplinaarkorras süüdi järelevalvemenetluses Tartu Ringkonnakohtu esimehe seletuse nõudele vastamata jätmises.
2. Ülejäänud distsiplinaarsüüdistuse osas mõista kohtunik X õigeks.
3. Jätta kohtunik X distsiplinaarkaristus määramata.
4. Otsuse peale on kohtunikul õigus esitada kaebus Riigikohtu üldkogule 30 päeva jooksul alates otsuse avalikult teatavastegemisest 21. mail 2019. a.
5. Otsus jõustub pärast punktis 4 märgitud tähtaja möödumist, kui kohtunik ei ole esitanud kaebust Riigikohtu üldkogule.

DISTISPLINAARSÜÜDISTUS

1. Tartu Ringkonnakohtu esimees algatas 19. detsembril 2018 A Maakohtu kohtuniku X (kohtunik) suhtes järelevalvemenetluse ja esitas 28. jaanuaril 2019 distsiplinaarsüüdistuse kohtunikule põhjusel, et aastate vältel on Tartu Ringkonnakohtus ja Riigikohtus osutanud korduvalt tõsiste struktuursetele puudustele kohtuniku koostatud kohtulahendite kvaliteedis. Puudused, mis seostuvad eeskätt

kohtulahendi ülesehituse ja põhistamisega, on esmalt sedavõrd ulatuslikud, et ületavad n-ö tavapärase menetlusnormi rikkumise piirid. Teiseks korduvad sarnased vead lahendist lahendisse ja olukord pole paranenud hoolimata sellest, et teise ja kolmanda astme kohus on järjepidevalt kõnealustele rikkumistele tähelepanu juhtinud. Järelevalvemenetluse algatamise ajendiks oli Tartu Ringkonnakohtu 18. septembri 2018 otsus kriminaalasjas nr 1-15-9694, milles apelleeritud A Maakohtu 22. detsembri 2016 otsuse oli koostanud kohtunik. Ringkonnakohtu esimees lähtus kriminaalmenetlusõiguse rikkumistest, mille ringkonnakohus tuvastas 18. septembri 2018. a otsuse p-des 6, 7 ja 8.

2. Tartu Ringkonnakohtu esimees esitas 19. detsembril 2018 kohtute seaduse (KS) § 45 lg 1 alusel kohtunikule kirjaliku seletusnõude, milles juhtis kohtuniku tähelepanu eespool viidatud probleemidele ja nõudis seletust, miks kohtunik ei ole kohtulahendeid koostades arvestanud kõrgema astme kohtute varasemate etteheidetega. Ühtlasi ootas ringkonnakohtu esimees kohtunikult ettepanekuid täiendkoolituse, personaalse nõustamise või muude selliste abinõude kohta, mis aitaksid kohtunikul tulevikus kohtulahendite kvaliteeti parandada. Kohtunik seletusnõudele tähtajaks ei vastanud ega taotlenud ka vastamistähtaja pikendamist. Ka ringkonnakohtu esimehe meeldetuletus jäi tagajärjetuks.

Seepeale algatas ringkonnakohtu esimees 28. jaanuaril 2019 distsiplinaarmenetluse, sest ta leidis, et kuna järelevalvemenetlus osutus kohtuniku ametikohustuste nõuetekohase täitmise tagamiseks kohtuniku koostöövalmiduse täieliku puudumise tõttu ebatõhusaks, siis muid võimalusi enam pole.

3. Distsiplinaarsüüdistus puudutab kõigepealt menetlusnormi olulisi rikkumisi kriminaalasjas nr 1-15-9694 tehtud 22. detsembri 2016 kohtuotsuse koostamisel. Selle kohtuotsuse terviktekst avaldati 3. veebruaril 2017.

Kohtuniku tehtud kohtulahenditest on kõrgema astme kohtud varem korduvalt leidnud struktuurseid koostamis- ja põhistamisvigu ning juhtinud nendele tähelepanu. Kohtunik tegi kriminaalasjas nr 1-15-9694 kohtuotsust koostades erakordselt suurel hulgal ja mahus varasematega analoogilisi vigu, rikkudes seejuures oluliselt kriminaalmenetlusõigust. Kohtunik ei järginud kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 305¹ lg-s 1 ette nähtud kohtuotsuse seaduslikkuse ja põhjendatuse nõuet. Samuti on tuvastatav KrMS §-de 311–313 rikkumine, kuna nii kohtuotsuse sisesejuhatuse, põhiosa kui ka resolutsiooni ei vasta seaduses sätestatud nõuetele. Seaduslik ja põhjendatud kohtuotsus peab olema ka selge ja arusaadav nii kohtumenetluse pooltele kui ka kõrgemale kohtuastmele. Asjas nr 1-15-9694 tehtud maakohtu otsuse puhul see aga nii ei ole. Kohtuniku tegevus kohtuotsuse koostamisel asjas nr 1-15-9694 on käsitatav kohtuniku ametikohustuste mittekohase täitmisena KS § 87 lg 2 esimese lause mõttes.

Kohtunike distsiplinaarkolleegium on varem oma lahendites leidnud, et kohtuotsuse vormistamine on kohtuniku olulisim töökohustus. 29. aprilli 2013. a otsuses distsiplinaarasjas nr 9-13/13-3-1 taunis kolleegium kordusi kohtuotsuses ning tunnistajate ütluste ja menetlusosaliste seisukohtade ülemäära detailset esitamist, sest see suurendab kohtuotsuse mahtu ja raskendab sellest arusaamist. Distsiplinaarasjas nr 9-13/18-1 märkis kolleegium, et kohtuniku süüteoks KS § 87 lg 2 esimese lause mõttes võib olla ka ilmselge rikkumine õigusnormi kohaldamisel. Kuid selleks, et vead faktiliste asjaolude kokkuvõtmisel või puudused kohtulahendi põhjendamisel annaksid alust rääkida ametikohustuse mittekohasest täitmisest KS § 87 lg 2 esimese lause mõttes, peavad need eksimused olema ulatuslikud või olulised. Praegusel juhul on eksimused ulatuslikud ja olulised.

Kohtuniku eksimustele kohtuotsuste koostamisel ja põhjendamisel on kõrgemad kohtud juhtinud tähelepanu pidevalt, kuid tagajärjetult. Eksimused kohtuotsuse koostamisel ja vormistamisel on jätkuvad, ulatuslikud ja olulised. Varasemad etteheited on olnud suuresti sarnased nendele, mida ringkonnakohus tegi asjas nr 1-15-9694. Varem tehti kohtunule sarnaseid etteheiteid Riigikohtu

10. juunil 2013 asjas nr 3-1-1-43-13 tehtud otsuse p-des 39–54; 15. detsembril 2014 asjas nr 3-1-1-65-14 tehtud otsuse p-s 16; 17. aprillil 2017 asjas nr 3-1-1-1-17 tehtud määruse p-s 38 ja Tartu Ringkohtu 10. septembril 2012 asjas nr 1-10-15839 määruse p-des 11 jj.

Distsiplinaarsüüdistuses heidetakse kohtunikule ette, et vaatamata eeltoodule tegi kohtunik kriminaalasjas nr 1-15-9694 kohtuotsust koostades vähemalt järgmised vead:

1) rikkumised kohtuotsuse sissejuhatava osa koostamisel. Need seisnevad rohkes teabes, mida otsuse selles osas KrMS § 311 kohaselt ei tule kajastada. Iseäranis asjakohatud ja kohtuotsuse teksti koormavad on otsuse lk-del 2–15 toodud mahukad ja üksikasjalikud kirjeldused selle kohta, milliseid üksik- ja liitkaristusi on süüdistatavatele varasemates kriminaal- ja väärteoasjades kohaldatud. Kuigi KrMS § 311 p 5 kohaselt tuleb kohtuotsuse sissejuhatuses ära näidata süüdistatava karistusandmed, mis on kantud karistusregistrisse ja ei ole sealt kustutatud, ei tähenda see nõuet anda kohtuotsuse sissejuhatuses detailne ülevaade kõigist süüdistatavale varem mõistetud karistustest ja nende kujunemise üksikasjadest;

2) rikkumised kohtuotsuse resolutiivosa koostamisel. Resolutiivosas on põhjendusi nii karistuse mõistmise kui ka menetluskulu hüvitamise kohta, ehkki KrMS §-de 312 ja 313 kohaselt ei ole põhjenduste koht resolutsioonis, vaid põhiosas. Tegemist on sama veaga, millele juhtis Riigikohus tähelepanu juba asjas nr 3-1-1-43-13 tehtud lahendi punktis 40, käsitledes kohtuniku koostatud kohtuotsust. Kohtunik ei ole ka pärast seda kohtuotsuse resolutsiooni koostamisel lähtunud seadusest. Ilmselgelt asjakohatud on nt menetluskulu hüvitamise otsustuste põhistamisel tehtud viited põhiseadusele, sh selle preambulile. Nagu Riigikohus selgitas eespool viidatud määruses asjas nr 3-1-1-1-17 seda, et jälitustoimingu loa andmise alus tuleneb kriminaalmenetluse seadustikust, mitte põhiseadusest, tuleb ka menetluskulu hüvitamise otsustus teha kriminaalmenetluse seadustiku, mitte põhiseaduse, sh selle preambuli alusel. Resolutiivosa asjatult koormavad on ka seal sisalduvad arvukad viited toimikulehtedele ja asitõendite kohta tehtava otsustuse juures ära toodud kirjeldused selle kohta, kuidas üks või teine objekt kriminaalasja juurde sattus. Kohtuotsuse resolutiivosas on ka eraldi alajaotus „Kohtuotsuse koopia kätteandmine“. Tarbetu ja otsust koormav on tuua resolutiivosas välja, kellele kohus kohtuotsuse koopia või väljatrüki edastab ning kuidas toimub süüdistatavatele kohtuotsuse tõlge;

3) rikkumised kohtuotsuse põhjendava osa koostamisel. Need vead on kõige olulisemad. Nii asus Tartu Ringkonnakohus 18. septembri 2018. a otsuse p-des 6.2 ja 7 maakohtu 633-leheküljelist otsust käsitledes seisukohale, et maakohtu otsuse põhiosas on massiivselt täiesti tarbetut teksti, mis üksnes raskendab otsuse lugemist, ning et suurem osa kohtuotsuse põhiosast on ülearune ja teeb otsuse jälgitavusele üksnes halba. Samal ajal oli ringkonnakohus sunnitud tõdema, et vaatamata kohtuotsuse väliselt suurele mahule jäävad kohtu põhistused ja tõendite analüüs pahatihti lubamatult nappideks, sh on esimese astme kohus korduvalt jätnud vastamata kaitsjate argumentidele.

Allpool on esitatud rikkumiste liigitus.

I Tarbetud kordused:

- a) otsuse maht on oluliselt ja tarbetult suurenenud seetõttu, et maakohus käsitles karistusseadustiku § 184 järgi esitatud 15 samasisulist süüdistust eraldi. Kattuvate süüdistuste puhul on osal juhtudel nii tõendite käsitus kui ka kohtu põhjendused täpselt samad. Osal juhtudel on ka erinevusi, kuid ka siis on põhiosa tekstist sama. Nende põhjendamatute korduste tõttu pikenes otsuse tekst ca 140 lehekülge;
- b) otsuses on 23 korda (lk-del 103, 151, 154, 158, 161, 164, 168, 172, 175, 179, 182, 191, 222, 324, 343, 346, 350, 359, 363, 367, 370, 374, 378) esitatud tekst peaaegu identses sõnastuses. Kuna isikute sidemete ja suhtluse üle ei olnud mingit vaidlust, on selle teksti kordamine tarbetu;
- c) otsuses on 28 korda (lk-del 100, 151, 154, 158, 161, 164, 168, 171, 175, 179, 182, 191, 222, 324, 343, 346, 349, 354, 357, 359, 363, 367, 370, 374, 377, 381, 387, 409) ühesugune tekst. Kuna suhtlemise üle ei vaieldud, siis ei olnud selle lõigu (korduv) kajastamine vajalik;

d) otsuses on 16 korda (lk-del 132, 136, 138–139, 141, 145, 148, 255, 258, 261, 264, 267, 270, 275, 321, 354, 357) ühesugune tekst;

e) otsuses on 22 korda (lk-del 151, 154, 157, 160, 164, 168, 171, 175, 178, 182, 190, 342, 345–346, 349, 359, 362, 366, 370, 373, 377, 380, 387) ühesugune tekst;

f) otsuses on 23 korda (lk-del 151–152, 155, 158, 161–162, 165, 169, 172, 175–176, 179, 182–183, 191, 343, 346, 350, 360, 363, 367, 370–371, 374, 378, 381, 386, 388) ühesugune tekst;

g) otsuses on 22 korda (lk-del 150, 153, 157, 160, 163–164, 167, 171, 174, 178, 181, 190, 342, 345, 349, 358–359, 362, 366, 369, 373, 377, 380, 387) ühesugune tekst;

h) otsuses on 32 korda (lk-del 135, 138, 153, 156, 160, 163, 166–167, 170, 173–174, 177–178, 258, 260–261, 345, 348, 354, 356, 358, 361–362, 365, 369, 372, 376, 390, 392, 394, 397, 399, 401, 402–403, 404, 405, 406) ühesugune tekst;

i) otsuses on 23 korda (lk-del 79, 151, 154, 157, 161, 164, 168, 171, 175, 178, 182, 190, 342, 346, 349, 362–363, 366, 370, 373, 377, 380, 387) ühesugune tekst;

j) otsuses on 23 korda (lk-del 80, 151, 154, 158, 161, 164, 168, 171, 175, 179, 182, 191, 343, 346, 349, 359, 363, 367, 370, 374, 377, 381, 387) ühesugune tekst;

k) otsuses on 22 korda (lk-del lk-d 151–152, 155, 158, 161, 165, 169, 172, 175–176, 179, 183, 191, 343, 346, 350, 360, 363, 367, 370–371, 374, 378, 381, 388) ühesugune; tekst

l) otsuses on 16 korda (lk-del 3, 129, 134, 137, 147, 252, 259, 270, 314, 321, 352, 352 (sellel lehel 2 korda), 355, 547, 549) ühesugune tekst;

m) otsuse lk-del 82-83, 199-200, 204–205, 208-209, 285–286, 290–291, 294–295 (umbes üks lehekülge) on kajastatud identselt sündmuskoha vaatlusprotokolli ning eksperdiarvamust. Need tõendid on asjakohased, kuid nende sisu nii üksikasjalik väljatoomine ning otsuses kordamine ei ole põhjendatud ja suurendab asjatult kohtuotsuse mahtu.

II Kohtuotsuse põhjendamise kohustuse rikkumine (asjakohaste põhjenduste lünklikkus). Ringkonnakohus tuvastas 18. septembri 2018. a otsuses, et vaatamata kohtuotsuse suurele mahule on maakohus korduvalt rikkunud KrMS § 339 lg 2 mõttes oluliselt kohtuotsuse põhjendamise kohustust. Ka ei ole kohus vastanud kaitsjate väidetele.

III Pädevusväliselt hinnangu andmine M. Hüsse suhtes asjas nr 1-16-2714 tehtud jõustunud kohtuotsusele.

Kriminaalasjas nr 1-15-9694 tehtud kohtuotsuses hinnati uuesti tõendeid M. Hüsse süüüsimuses ja leiti, et M. Hüsse on põhjendatult süüdi tunnistatud. KrMS § 318 jj kohaselt kontrollitakse esimese astme kohtu otsust apellatsioonimenetluses. Jõustunud kohtuotsust saab revideerida vaid Riigikohus teistmismenetluses. Seega ületas maakohtunik kriminaalasjas nr 1-16-2714 tehtud süüdimõistva kohtuotsuse põhjendatust kontrollides oma pädevust ja koormas kohtuotsust asjakohatu arutlusega M. Hüsse varasema süüditunnistamise põhjendatuse kohta.

4. Teiseks heidetakse distsiplinaarsüüdistuses kohtunikule ette seda, et ta jättis distsiplinaarmenetlusele eelnenud järelevalvemenetluses ringkonnakohtu esimehe KS § 45 lg 1 alusel esitatud seletuse nõudele vastamata. Kohtunik ei reageerinud ka ringkonnakohtust saadetud meeldetuletuskirjale. Ringkonnakohtu esimees nõudis seletust selle kohta, miks kohtunik ei ole kohtulahendite koostamisel arvestanud kõrgema astme kohtute varasemate etteheidetega.

DISTIPLINAARKOLLEEGIUMI ISTUNGIL UURITUD TÕENDID

5. Kolleegium uuris istungil järgmisi tõendeid:

- 1) Tartu Ringkonnakohtu esimehe 19.12.2018 järelevalvemenetluse algatamise ja seletuse nõue;
- 2) Tartu Ringkonnakohtu esimehe 19.12.2018 järelevalvemenetluse algatamise ja seletuse nõude väljasaatmine DELTA-s;
- 3) kohtujuristi 15.01.2019 meeldetuletuskiri kohtunik X-le 19.12.2018 seletuse nõude asjus;
- 4) A Maakohtu 22.12.2016 kohtuotsus (resolutiivosa) kriminaalasjas nr 1-15-9694;

- 5) A Maakohtu 03.02.2017 kohtuotsus (terviktekst) kriminaalasjas nr 1-15-9694;
- 6) Tartu Ringkonnakohtu 18.09.2018 kohtuotsus kriminaalasjas nr 1-15-1694;
- 7) Tartu Ringkonnakohtu 17.04.2014 kohtuotsus kriminaalasjas nr 1-13-1368 ja sama ringkonnakohtu kohtuniku P. Randma eriarvamus;
- 8) Tartu Ringkonnakohtu 10.09.2012 kohtumäärus kriminaalasjas nr 1-10-15839;
- 9) A Maakohtu 31.10.2018 kohtuotsus kriminaalasjas nr 1-18-4277;
- 10) A Maakohtu 16.06.2016 kohtuotsus kokkuleppemenetluses kriminaalasjas nr 1-16-2714;
- 11) A Maakohtu esimehe ja A Maakohtu B kohtumaja juhi koostatud iseloomustus X kohta.

6. Kolleegium andis kohtunikule distsiplinaarasjas seletuse andmise tähtajaks 11. märtsi 2019. Kolleegium ei saanud tähtajaks seletust. Kohtunik oli KS § 96 lg 1 alusel kutsutud kolleegiumi istungile. Kolleegiumi istungile kohtunik ei ilmunud.

DISTIPLINAARKOLLEEGIUMI SEISUKOHT

I

7. Kohtunikule esitatud distsiplinaarsüüdistus puudutab kõigepealt kohtuniku koostatud A Maakohtu otsust kriminaalasjas nr 1-15-9694.

8. Kriminaalasjas nr 1-15-9694 tehtud A Maakohtu 22. detsembri 2016. a otsuse terviktekst avaldati 3. veebruaril 2017. a. Kohtunik jättis vastamata Tartu Ringkonnakohtu esimehe 19. detsembri 2018. a seletusnõudele, millele ringkonnakohtu esimees palus vastata hiljemalt 14. jaanuariks 2019. a. Ringkonnakohtu esimees algatas distsiplinaarmenetluse 28. jaanuaril 2019. Seega ei olnud möödunud distsiplinaarmenetluse algatamise kaheaastane tähtaeg, mida KS § 90 lg 1 järgi arvutatakse distsiplinaarsüüteo toimepanemisest.

Distsiplinaarmenetluse algatamise ajaks ei olnud möödunud ka KS § 90 lg-s 1 sätestatud kuuekuuline tähtaeg, mida arvutatakse süüteo avastamisest. Praegusel juhul tuleb seda tähtaega arvutada kriminaalasjas nr 1-15-9694 tehtud Tartu Ringkonnakohtu 18. detsembri 2018. a otsuse tegemisest ning ringkonnakohtu esimehe eelnimetatud seletusnõudele vastamiseks määratud tähtpäevast (14. jaanuar 2019. a). Ka see tähtaeg ei olnud distsiplinaarmenetluse algatamise ajaks möödunud.

Seega algatati distsiplinaarmenetlus tähtaegselt.

KS ei sätesta tähtaega, mille möödumisel tuleb distsiplinaarmenetlus lõpetada. Samas on selge, et distsiplinaarmenetlus kui karistusmenetlus tuleb lõpetada mõistliku aja möödumisel. Kolleegium on seisukohal, et praegusel juhul pole mõistlik aeg distsiplinaarmenetluse korraldamiseks möödunud.

II

9. KS § 87 lg 2 esimese lause järgi on distsiplinaarsüütegu kohtuniku süüline tegu, mis seisneb ametikohustuse täitmata jätmises või mittekohases täitmises. Selles tähenduses saab kohtuniku distsiplinaarvastutus kõne alla tulla eelkõige kohtuniku õigusemõistmise alase tegevusega seotud minetuste korral. Kohtuniku täpsemad ametikohustused kohtuasjade lahendamisel, mille rikkumised võivad anda alust süüdistada kohtunikku oma ametikohustuste täitmata jätmises või mittekohases täitmises KS § 87 lg 2 esimese lause järgi, tulenevad eeskätt kohtuasjale vastavast menetlusseadustikust.

Käesolevas distsiplinaarasjas heideti kohtunikule ette ametikohustuste mittekohast täitmist, mis seisnes vigades kohtuotsuse koostamisel kriminaalasjas nr 1-15-9694. Kokkuvõtlikult on kohtunikule süüks pandud seda, et kohtuotsuse sisesejuhatavas ja resolutiivosas sisaldub teave, mida seal kajastada ei tule, ning kohtuotsuse põhjendavas osas on hulgaliselt tarbetuid kordusi (erinevate süüdistatavate

samasisulisi süüdistusi on kajastatud eraldi, identseid tekstilõike on esitatud korduvalt põhjenduse erinevatel lehekülgedel, asjakohased põhjendused on lünklikud, on antud hinnang teises asjas tehtud jõustunud kohtuotsusele).

Distsiplinaarsüüdistuses tuginetakse sellele, et Tartu Ringkonnakohus on asjas nr 1-15-9694 tehtud jõustunud kohtuotsuses ära märkinud maakohtu samas kriminaalasjas kohtuotsuse koostamisel tehtud kriminaalmenetlusõiguse olulisi rikkumisi, mis suuresti kattuvad distsiplinaarsüüdistuses nimetatud rikkumistega. Samuti tuginetakse distsiplinaarsüüdistuses sellele, et analoogilisi kriminaalmenetlusõiguse rikkumisi on Riigikohus ja Tartu Ringkonnakohus kohtuniku koostatud kohtuotsuste puhul korduvalt täheldanud ka varasematel aastatel ning neile tähelepanu juhtinud.

10. Kriminaalasi nr 1-15-9694 on mahukas, selles oli üksteist paljuski erineva süüdistusega kohtualust ja maakohtu otsus oli 633 lehekülje pikkune ning selle tõlge vene keelde 704 lehekülje pikkune. Ringkonnakohtu otsus samas asjas on 250 lehekülje pikkune.

11. Eelnimetatud kriminaalasja lahendamisel tuli järgida KrMS-i sätteid. Samas ei tohiks distsiplinaarkolleegiumi senise praktika järgi distsiplinaarsüüdistuse sisuks üldjuhul olla õigusnormi kohaldamise ja tõlgendamise problemaatika. Kuid samas on distsiplinaarkolleegiumi praktikas leitud, et kohtuniku süüteks KS § 87 lg 2 esimese lause mõttes võib siiski olla ka ilmselge, tõsine ja süüline rikkumine õigusnormi kohaldamisel.

Kolleegium rõhutab, et kohtuniku sõltumatuse tagamiseks peab olema välistatud tema distsiplinaarne mõjutamine selle eest, et ta tõlgendas õigust oma siseveendumuse kohaselt ja erinevalt ükskõik kelle arusaamast. Oluline on kontrollida, kas kohtunik rikkus õigusnormi ilmselgelt ja kas see rikkumine oli süüline. Arvesse tuleb võtta seda, et distsiplinaarkolleegiumil ei ole pädevust hinnata kohtulahendite sisulist õigsust. Seejuures ei saa distsiplinaarkolleegium lähtuda sellest, missugusele seisukohale on mingi konkreetse kohtuasja menetlemisel asunud kõrgema astme kohus küsimuses, kas kohtunik on selle kohtuasja menetlemisel järginud menetlusõiguse norme. Vastasel juhul peaks distsiplinaarkolleegium hakkama hindama seda, kas asja sisuliselt lahendanud kõrgema astme kohus ise mõistis ja tõlgendas konkreetsetes asjas menetlusõiguse norme õigesti.

Praegusel juhul on kohtunikule esitatud distsiplinaarsüüdistuses menetlusõiguse normide rikkumise osas tuginetud peamiselt just sellele, et ringkonnakohus on kohtuniku otsuse tühistanud menetlusõiguse normide olulise rikkumise tõttu. Kõnealusest distsiplinaarasjast nähtuvalt erinevad kohtuniku ja ringkonnakohtu kohtunike arusaamad oluliselt küsimuses, kuidas tuleks koostada kohtulahendit kriminaalasjas. Kohtunikule esitatud distsiplinaarsüüdistuses tugines distsiplinaarsüüdistuse koostaja, kelleks oli sama ringkonnakohtu esimees, põhiliselt just sellele, et ringkonnakohus on kriminaalasjas nr 1-15-9694 tehtud kohtuotsuses tuvastanud, et maakohtu otsuse koostamisel samas asjas on rikutud menetlusõiguse norme. Kriminaalasjas nr 1-15-9694 tehtud kõnealune ringkonnakohtu otsus on jõustunud.

Kolleegium leiab, et kõiki menetlusõiguse normi rikkumisi ei saa automaatselt pidada distsiplinaarsüüteks KS § 87 lg 2 esimese lause mõttes. Materiaal- või menetlusõiguse ebaõige kohaldamine ei ole üldjuhul see, mille eest saaks kohtunikku distsiplinaarkorras süüdistada, isegi kui kõrgema astme kohus kohtuniku tehtud kohtulahendi põhjendusega ei nõustu või kui kõrgema astme kohus leiab, et kohtuniku tehtud kohtulahend ei vasta menetlusõiguse sätetele. See, kuidas oleks kõige otstarbekam kriminaalasjas kohtuotsust koostada, oleneb paljuski lahendatavast kriminaalasjast, sh selle sisust. Kuigi tarbetud kordused kohtuotsuses on taunitavad, saab korduste vajalikkuse üle otsustada sama kohtuasja sisulisel lahendamisel kõrgema astme kohtus. Sellise hinnangu andmine ei saa olla distsiplinaarasja esemeks (vt ka eespool esimene lõik ja käesoleva otsuse p 12.1 ja p 13 kolmas lõik). Kohtuniku ametikohustuste mittekohaseks täitmiseks KS § 87 lg 2 esimese lause mõttes võivad olla kohtuniku lohakusest tehtud kordused kohtulahendis.

12. Praegusel juhul ei ole kolleegiumi hinnangul kohtunik kriminaalasjas nr 1-15-9694 kohtulahendit koostades oma ametikohustusi KS § 87 lg 2 esimese lause mõttes rikkunud. Kolleegium ei tuvastanud, et kohtunik oleks distsiplinaarsüüdistuses talle ette heidetud kordused kohtuotsusesse kirja pannud lohakusest. Kolleegium mõistab asja nii, et kohtunik pidas neid kordusi ilmselt vajalikuks selleks, et kohtulahend oleks igakülgsest põhjendatud ja üheselt arusaadav. Kas kohtunik oleks saanud need põhjendused kohtuotsuses esitada teisiti (nt tehes viiteid varem juba öeldule), on kohtuotsuse koostamise ning vormistamise meetodi ja stiili küsimused, mis distsiplinaarkolleegiumi arvates ei saa endast kujutada kohtuniku distsiplinaarsüütegu KS § 87 lg 2 esimese lause mõttes.

12.1. Ringkonnakohtu seisukoht, et maakohtu otsuse põhjendavas osas esitatud kordused kujutavad endast menetlusõiguse normi olulist rikkumist, ei ole kolleegiumi jaoks siduv otsustamaks, kas kohtunik on toime pannud distsiplinaarsüüteo KS § 87 lg 2 esimese lause mõttes. Distsiplinaarsüüdistuses viidatakse vaid üldiselt maakohtu otsuses teatud tekstiosade korduvusele ja tarbetusele, kuid ei väideta konkreetsete KrMS §-st 312 tulenevate nõuete rikkumist. See tähendab, et kohtunikule ei heideta ette, et kohtuotsuse tekst ei ole põhiosas seotud ühegi KrMS § 312 p-des 1–9 ettenähtud nõude täitmisega. Seega on maakohtu otsuse põhjendavat osa käsitlev distsiplinaarsüüdistus liiga üldsõnaline järeldamaks, et vaidlusalused tekstilõigud ei olnud kohtuotsuse põhjendustega kuidagi seotud ega sel eesmärgil ka vajalikud. See, kas kohtunik on kohtuotsuse põhjenduses midagi liigselt kajastanud või asjakohatut lisanud ning kas selline tegevus on kvalifitseeritav menetlusõiguse normi olulise rikkumisena KrMS § 339 lg 2 mõttes, on kohtulahendi sisulise õigsuse hindamise küsimus, millele vastamiseks ei ole kolleegiumil pädevust. Erinevate süüdistatavatega seotud asjaolude, tõendite ja põhjenduste grupeerimist ja koondamist ehk kohtuotsuse põhiosa ülesehitust KrMS sõnaselgelt ette ei näe. Samas on ringkonnakohus leidnud, et maakohtu otsuse ebamõistlikule pikkusele võis kaasa aidata ka süüdistuste võrdlemisi halb kvaliteet (vt ringkonnakohtu otsuse p 10).

12.2. Distsiplinaarsüüdistuses heidetakse kohtunikule üldsõnaliselt ette ka asjakohaste põhjenduste lünklikkust ja kaitsjate väidetele vastamata jätmist (p 1.3.2). Kolleegium leiab, et nende väidetavate rikkumiste kohta saab otsuse edasikaabe tulemusena hinnangu anda kõrgema astme kohus. Kas need rikkumised on olulised menetlusõiguse normi rikkumised KrMS § 339 lg 2 mõttes, on kohtulahendi sisulise õigsuse hindamise küsimus, milleks kolleegiumil pädevus puudub.

12.3. Samuti ei saa kolleegiumi arvates olla kohtuniku distsiplinaarsüüteks KS § 87 lg 2 esimese lause mõttes ka distsiplinaarsüüdistuses kohtunikule tehtud etteheited kriminaalasjas nr 1-15-9694 tehtud kohtuotsuse sissejuhatava osa ja resolutsiooni koostamisel. Küsimused, mida kajastada kohtuotsuse sissejuhatavas osas ja resolutsioonis, kas kohtuotsuse põhjendused on täielikud või lünklikud ning kas mingile teisele kohtulahendile viitamine on asjakohane või mitte (kohtunikule esitatud distsiplinaarsüüdistuse järgi: pädevusväline), on õiguse tõlgendamise küsimused, millele vastamiseks ei ole kolleegiumil pädevust.

Kolleegium märgib siiski, et kriminaalasjas nr 1-15-9694 tehtud ringkonnakohtu otsusest nähtuvalt on ringkonnakohus otsuse p-des 6.1 ja 6.3 märkinud, et maakohtu otsuse sissejuhatav osa ja resolutsioon sisaldavad palju tarbetuid andmeid. Samas ei ole ringkonnakohus leidnud, et maakohtu otsuse sissejuhatavas osas ja resolutsioonis oleks midagi puudu. Ringkonnakohus on maakohtu otsuse tühistanud ja teinud uue otsuse põhjusel, et maakohtu otsuse põhistusvead on käsitatavad kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumisena KrMS § 339 lg 2 mõttes (vt ringkonnakohtu otsuse p-d 8.2 ja 9). Ringkonnakohus ei ole pidanud maakohtu otsuse sissejuhatavas osas ja resolutsioonis tarbetute andmete kajastamist kriminaalmenetlusõiguse oluliseks rikkumiseks KrMS § 339 lg 2 mõttes ega tühistanud maakohtu otsust põhjusel, et selle sissejuhatavas osas ja resolutsioonis on kajastatud tarbetuid andmeid.

12.4. Mis puudutab distsiplinaarsüüdistuses kohtunikule tehtud etteheidet, et viimane on pädevusväliselt andnud hinnangu teises kriminaalasjas tehtud jõustunud kohtuotsusele, siis ei kujuta selline tegevus, isegi kui see oli lubamatu, kolleegiumi arvates rikkumist, mida saaks pidada kohtuniku ametikohustuste mittekohaseks täitmiseks KS § 87 lg 2 esimese lause mõttes. Kolleegium märgib, et kohtuniku eelnimetatud tegevus ei saanud mõjutada kriminaalasja lahendamise tulemust ega rikkuda kellegi õigusi. Kohtunik nimelt leidis, et üks süüdistatavatest on varem põhjendatult süüdi tunnistatud. Distsiplinaarsüüdistuse järgi saab jõustunud kohtuotsust revideerida vaid Riigikohus teistmismenetluses. Kolleegiumi arvates ei ole kohtunik asunud varasemat kohtulahendit revideerima, vaid üksnes lisanud oma nõustuva hinnangu, millest ei saa aga järeldada, nagu ta oleks asunud varasemat kohtulahendit kritiseerima või selle õigsust kahtluse alla seadma.

13. Kohtunikule esitatud distsiplinaarsüüdistuses on märgitud ka seda, et kohtuniku eksimustele kohtuotsuste koostamisel ja põhjendamisel on kõrgemad kohtud juhtinud tähelepanu pidevalt, kuid tagajärjetult. Selle väite kinnituseks on ringkonnakohtu esimees distsiplinaarsüüdistuses viidanud kolmele Riigikohtu ja ühele Tartu Ringkonnakohtu lahendile, lisades viimase distsiplinaarsüüdistusele ka tõendina. Peale selle on distsiplinaarsüüdistuse lisana esitatud veel üks Tartu Ringkonnakohtu lahend. Distsiplinaarkolleegiumi istungil kinnitas ringkonnakohtu esimees, et need lahendid ei ole süüdistuse sisu, kuid illustreerivad seda, et tegemist ei ole ühekordse rikkumisega, vaid probleemiga kohtuniku töös, mida on kolleegid ja kõrgemad kohtud korduvalt kritiseerinud, ning need rikkumised jätkuvad.

Distsiplinaarkolleegium peab siiski vajalikuks märkida, et vastavalt menetlusseadustikele on alama astme kohtule kohustuslikud üksnes need kõrgema astmete kohtute seisukohad õiguse tõlgendamisel, mis on antud kohtuasjas, milles alama astme kohtu tehtud lahend tühistatakse ja saadetakse alama astme kohtule uueks läbivaatamiseks. Seega ei ole konkreetse kohtuniku jaoks kohustuslik järgida kõrgema astme kohtute seisukohti õiguse tõlgendamisel, mida kõrgemate astmete kohtud on varem andnud sama alama astme kohtu kohtuniku tehtud lahendite menetlemisel.

Kõrgemate kohtute seisukohad õiguse tõlgendamise kohta on olulised mh selleks, et ühtlustada kohtupraktikat ja tagada õiguse ühetaoline tõlgendamine ning kohaldamine. Lisaks aitab õiguse ühetaolisele tõlgendamisele ning kohaldamisele kaasa ka kohtunike koolitus. Tulenevalt objektiivse ja sõltumatu kohtupidamise ning kohtuniku sõltumatuse põhimõtetest ei saa kolleegiumi arvates kohtuniku üle peetava teenistusliku järelevalve sisuks olla kõrgemate astmete kohtute praktikale tugineva õiguse ühetaolise tõlgendamise ning kohaldamise küsimused, sh kohtulahendite koostamise meetodi ja stiili küsimused juhul, kui kõrgema astme kohus, kes on nendes küsimustes teistsugusel seisukohal, tühistab alama astme kohtu lahendi menetlusõiguse normi olulise rikkumise tõttu.

14. Eeltoodust tulenevalt leiab distsiplinaarkolleegium, et praegusel juhul ei ole kohtunikule kriminaalasjas nr 1-15-9694 kohtotsuse tegemise aspektist ette heidetud rikkumised kohtuniku ametikohustuse mittekohaseks täitmiseks KS § 87 lg 2 esimese lause mõttes. Seega tuleb kohtunik selles süüdistuse osas õigeks mõista.

III

15. Tartu Ringkonnakohtu esimees süüdistab kohtunikku ka teenistuskohustuste tahtlikus täitmata jätmises KS § 87 lg 1 mõttes, mis seisneb selles, et kohtunik jättis järelevalvemenetluses KS § 45 lg 1 alusel esitatud kirjaliku seletuse nõudele vastamata. Ringkonnakohtu esimees nõudis kohtunikult seletust selle kohta, miks kohtunik ei ole kohtulahendite koostamisel arvestanud kõrgema astme kohtute varasemate etteheidetega. Kolleegium märgib et distsiplinaarsüüdistuse viide KS § 87 lg-le 1 on eksitav. Kohtuniku eelnimetatud tegu võib olla kvalifitseeritav KS § 87 lg 2 esimese lause järgi.

KS § 45 lg 1 teeb esimese astme kohtu kohtunike üle järelevalvet ka ringkonnakohtu esimees ning järelevalve hõlmab õigusemõistmise korrakohast toimimist, kohtunike kohustuste täitmist ja kohtute infosüsteemi andmete korrakohast edastamist.

Kolleegium leiab, et olukorras, kus kohtuniku distsiplinaarsüüteks võib mh olla sisult ilmselge tõsine ja süüline menetlusõiguse normi rikkumine, on ringkonnakohtu esimehel teenistusliku järelevalve korras õigus nõuda võimalike rikkumiste kohta kohtunikult seletust (vt KS § 45 lg 1). Seletuse nõudmisele peab kohtunik vastama. Juhul kui teenistusliku järelevalve esemeks on selgitada, kas kohtunik pani toime distsiplinaarsüüteo, võib kohtunik põhiseaduse § 22 teisest lõikest tulenevast mittesüüstamise privileegist (mis kolleegiumi arvates laieneb ka kohtunike distsiplinaarmenetlusele) juhindudes jätta ringkonnakohtu esimehele sisulise seletuse andmata, kuid ta on kohustatud seletuse andmise nõudele reageerima, st teatama sisulise seletuse andmata jätmise korral põhjendused, miks ta sisulist seletust ei anna.

Eeltoodust tulenevalt on kolleegium seisukohal, et kohtunik, jättes reageerimata seletuse nõudmisele ja sellele järgnenud asjakohasele meeldetuletusele, pani toime KS § 87 lg 2 esimeses lause sätestatud distsiplinaarsüüteo. Kolleegiumil pole kahtlust, et tegemist on kohtuniku ametikohustuste süülise rikkumisega, sest kohtunik ei reageerinud seletuse nõudmisele ja hilisemale meeldetuletusele.

IV

16. Eeltoodust lähtuvalt mõistab kolleegium kohtuniku õigeks süüdistuse osas, mis puudutab kriminaalasjas nr 1-15-9694 kohtuotsuse koostamist. Kolleegium mõistab kohtuniku süüdi teenistuskohustuste täitmata jätmises, mis seisneb teenistusalase järelevalve menetluses seletuse nõudele vastamata jätmises.

Kohtuniku distsiplinaarsüüteo toimepanemise asjaolusid arvesse võttes leiab kolleegium, et KS § 87 lg-st 1 ja § 88 lg-st 4 tulenevalt saab jätta kohtunikule distsiplinaarkaristuse määramata. Seda põhjusel, et rikkumine, mille kohtunik toime pani, oli seotud järelevalvemenetlusega, mis oli algatatud selleks, et kontrollida, kas kohtunik on toime pannud kohtulahendite koostamisel distsiplinaarsüüteo. Sellise järelevalvemenetluse käigus ei olnud kohtunikul kohustust anda ringkonnakohtu esimehele sisulist vastust (vt käesoleva otsuse p 15). Eeltoodu tõttu ei pea kolleegium praegusel juhul vajalikuks kohtunikule distsiplinaarkaristust määrata.

Piret Mõistlik
(allkirjastatud digitaalselt)

Tiina Pappel
(allkirjastatud digitaalselt)

Jüri Pöld
(allkirjastatud digitaalselt)

Malle Seppik
(allkirjastatud digitaalselt)

Tambet Tampuu
(allkirjastatud digitaalselt)